

Täysistunto

Tiistai 14.9.2021 klo 14.00—17.54

18. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 113/2021 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 18. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Keskustelu, ministeri Andersson.

Keskustelu

16.40 **Opetusministeri Li Andersson** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vuonna 2018 vapaalle sivistystyölle annettiin uusi tehtävä järjestää luku- ja kirjoitustaidon koulutusta ja muuta kieli- ja kotouttavaa koulutusta maahanmuuttajille, joiden kotoutumissuunnitelmaan kyseinen koulutus on hyväksytty. Koulutus on maahanmuuttajille maksuton, ja koulutuksen valtionosuus on lain mukaan sataprosenttinen.

Tässä yhteydessä kehyksiin lisättiin tätä tehtävää varten noin 4,9 miljoonaa euroa, joka oli siirretty työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Tämä summa oli kuitenkin tarpeeseen nähden niin pieni, että sillä ei ole voitu rahoittaa kokonaisia sadan prosentin suoritteita, vaan summa on riittänyt ainoastaan korotamaan jo silloin olemassa olevien suoritteiden osittaisen valtionosuuden täysimääräiseksi eli sataan prosenttiin. Tämä on tarkoittanut sitä, että koulutuksen järjestäminen on ollut riippuvaista muun vapaan sivistystyön koulutuksen järjestämisestä ja siitä, missä määrin oppilaitosten ylläpitäjät ovat voineet priorisoida tätä koulutusta muun koulutuksen edelle.

Myös eduskunta on huomionut tilanteen ja muun muassa vuoden 2021 talousarvion yhteydessä antanut lausuman maahanmuuttajakoulutuksen resurssitarpeesta vapaan sivistystyön koulutuksissa. Nyt hallitus on ryhtynyt korjaamaan tätä puutetta. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2022—2025 vapaan sivistystyön maahanmuuttajien kotouttamiskoulutukseen on lisätty vuosittain 5 miljoonaa euroa. Hallituksen päätöksen mukaan lisärahoitus kohdennetaan uusiin suoritteisiin vapaan sivistystyön kotoutumissuunnitelmaan hyväksyttyyn koulutukseen. Päätöksen mukaan maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaan hyväksytty koulutus ehdotetaan muodostettavaksi omaksi kokonaisuudeksi vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmässä.

Hallitus esittää siksi vapaan sivistystyön lain 10 §:n muuttamista nyt siten, että kehyspäätöksen linjaus toteutuisi ja jatkossa maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmaan hyväksytylle koulutukselle myönnettäisiin sataprosenttisesti rahoitettuja suoritteita, joiden

Pöytäkirjan asiakohta PTK 96/2021 vp

myöntö ei olisi riippuvaista muun vapaan sivistystyön koulutuksen järjestämisestä vaan sen sijaan ainoastaan kehyksissä ja budjetissa olevasta määrärahakatosta.

Nykytilanteessa vapaasta sivistystyöstä annetun lain 10 §:n 1 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa vuosittain valtion talousarvion rajoissa niiden opiskelijaviikkojen ja opetustuntien määrän budjetissa rajatuista opiskelijaviikoista ja opetustunneista, joihin myönnetään sadan prosentin valtionosuus. Hallituksen esittämän muutoksen myötä opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaisi jatkossa erillisenä muista vapaan sivistystyön suoritteista vuosittain valtion talousarviossa tähän koulutukseen varatun määrärahan rajoissa niiden opiskelijaviikkojen ja opetustuntien määrän, jolle myönnetään sadan prosentin valtionosuus. Täten maahanmuuttajakoulutuksen suoritteet ja niiden rahoitus eivät olisi enää riippuvaisia muista vapaan sivistystyön koulutuksen suoritteista.

Muutoksen yhteydessä tähän koulutukseen varattu määräraha muodostuisi siihen aikaisemmin käytössä olevasta 4,9 miljoonasta eurosta, johon lisätään kehyspäättöksen mukaisesti 5 miljoonaa euroa, ja lisäksi määrärahaan siirrettäisiin nuorille maahanmuuttajille suunnattu valtionavustusrahoitus, noin 1,9 miljoonaa euroa, jolloin määrärahan kokonaissummaksi muodostuisi 11,8 miljoonaa euroa. Tämän kyseisen siirrettävän valtionavustuksen kohderyhmä on ollut sama, jota nyt koulutetaan joko tämän valtionosuuskoulutuksen tai aikuisten perusopetuksen kautta, joten tarve tälle erilliselle valtionavustukselle on viime vuosina vähentynyt.

Muutosten myötä rahoitusta on talousarviossa vuosittain noin 4 000 opiskelijan tarpeisiin, ja rahoituksen perusteena on oppilaitosten aikaisempi tämän koulutuksen toteuma. Tämä luo oppilaitoksille rahoituksen jatkumon, jonka turvin he voivat suunnitella toimintaansa ja kehittää koulutusta, eli jatkossa ei olisi enää tarvetta tehdä vuosittain toistuvia valtionavustushakemuksia vaan kaikki jaettavissa oleva raha tähän maahanmuuttajien koulutustarpeeseen jaetaan laskennallisesti valtionosuusjärjestelmän kautta niille oppilaitoksille, jotka tätä koulutusta toteuttavat. Tämä parantaa siis rahoituksen ja toiminnan suunnittelun ennakoitavuutta sekä rahoitusjärjestelmän läpinäkyvyyttä. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Mattila.

16.46 Hanna-Leena Mattila kesk: Arvoisa puhemies! Käsillä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan vapaasta sivistystyöstä annettua lakia muutettavaksi siten, että maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyn koulutuksen valtionosuusrahoitus erotettaisiin omaksi kokonaisuudekseen vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmässä. Ehdotusta voi pitää kannatettavana monestakin syystä.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on pitkä kokemus maahanmuuttajien koulutuksen kehittämisestä ja toteuttamisesta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat vuosien varrella tiedostaneet maahanmuuttajat tärkeäksi koulutuksen kohderyhmäksi. Vuosien varrella on oppilaitoksiin kehittynyt maahanmuuttajien koulutuksen järjestämisen erityisosaamista.

Koulutusta on toteutettu pääasiassa vapaan sivistystyön koulutuksena. Monet vapaan sivistystyön ylläpitäjät ovat järjestäneet maahanmuuttajille aikuisten perusopetusta, ammatillista koulutusta tai työvoimahallinnon hankintakoulutusta. Vapaan sivistystyön kotoutumissuunnitelman mukainen koulutusmalli on monipuolistanut maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon opiskelumahdollisuuksia ja osaltaan tukenut maahanmuuttajien polkuja koulutukseen ja työelämään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 96/2021 vp

Koulutuksen kohderyhmänä ovat erityisesti henkilöt, jotka tarvitsevat joustavia tai osa-aikaisia koulutusmahdollisuuksia, kuten kotona lapsia hoitavat vanhemmat ja henkilöt. Koulutusta kohdennetaan sellaisille, joiden tarpeita muu koulutustarjonta ei tällä hetkellä vastaa. Osa-aikainen koulutus soveltuu myös työssäkäyville.

Kun maahanmuuttajien rahoituksesta muodostettaisiin oma kokonaisuus, poistuisi tämän koulutuksen riippuvuus muista vapaan sivistystyön koulutuksen suoritustoteutumisesta. Rahoituksen eriyttäminen estäisi vastakkainasettelun syntymisen rahoituksen riittämättömyydestä maahanmuuttajakoulutuksen ja muun vapaan sivistystyön koulutuksen välillä. Muutos selkiyttäisi myös vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmää ja parantaisi sen ymmärrettävyyttä. Tämä osaltaan turvaisi maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyn koulutuksen asemaa.

Valtionosuusjärjestelmään tehtävät muutokset eivät vaikuta viranomaisten työtä lisäävästi. Kun nuorille maahanmuuttajille tarkoitettujen opintoteliavustusten määräraha siirretään yhdistettäväksi valtionosuusrahoitukseen, poistuu yksi valtionavustushaku Opetushallitukselta vapauttaen työaikaa muihin tehtäviin. Muutos mahdollistaisi oppilaitoksen rahoitukselle jatkumon, jonka turvin voidaan suunnitella toimintaa ja kehittää koulutusta. Kansalaisopistot ja kansanopistot ovat voineet hakea valtionavustusta nuorille maahanmuuttajille tarkoitetun valtionavustushaun kautta. Muutosten myötä näitä vuosittain toistuvia hakemuksia ei enää tarvitse tehdä.

Hallituksen esitystä puoltaa myös se, että oppilaitosten asema muuttuisi entistä yhdenvertaisemmaksi, kun avustuspäämäärärahan saaminen ei olisi riippuvainen vuosittaisista henkilöresursseista ja osaamisesta.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Mäenpää.

16.49 Juha Mäenpää ps: Arvoisa rouva puhemies! Arvoisa ministeri! Meillä on käsillä nyt hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain 10 §:n muuttamisesta. Tässä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vapaasta sivistystyöstä annettua lakia siten, että maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyn koulutuksen valtionosuusrahoitus erotettaisiin omaksi kokonaisuudekseen vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmässä.

Tämä on ihan hyvä asia, mutta sitten kun mietitään tuota itse opetusta siellä vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, niin luen täältä esityksestä pari sitaattia: ”Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain, kuinka monta suoritetta enintään rahoitetaan sataprosenttisesti.” ”Vapaasta sivistystyöstä annettua lakia muutettiin lailla vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta 1.1.2018 alkaen siten, että kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot ja opintokeskukset saivat 100 prosentin valtionosuuden maahanmuuttajan suorittamasta koulutuksesta, joka on hyväksytty maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaan.” No, maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelman tarkoituksen ymmärrän hyvin, ja koulutusta on pääasiassa toteutettu vapaan sivistystyön koulutuksena. ”Monet vapaan sivistystyön ylläpitäjät ovat, vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen lisäksi, järjestäneet maahanmuuttajille aikuisten perusopetusta, ammatillista koulutusta tai työvoimahallinnon hankintakoulutusta.”

No, mitä tehdään sillä maahanmuuttajien perusopetuksella? Aikuisten perusopetus maahanmuuttajille vastaa perusopetuksen vuosiluokkien 7—9 opintoja ja antaa kelpoisuuden

Pöytäkirjan asiakohta PTK 96/2021 vp

hakea lukiokoulutukseen tai ammatilliseen peruskoulutukseen. Tämä on sellainen asia, mikä on aiheuttanut valtavasti ongelmia.

Tiedätte varmasti, arvoisa ministeri, että ammatillisen koulutuksen järjestämisen edellytykset tällä hetkellä eivät ole kovin hyvät näistä vuosia sitten tehdyistä leikkauksista johtuen. Siellä ovat opettajat erittäin tiukoilla, ja siellä on hyvin vähän aikaa siihen työn opettamiseen. Nyt on valitettavasti semmoinen tilanne, että näistä kansanopistoista ja muista valmistuu erittäin hyvällä todistuksella, jopa kiitettävillä arvosanoilla, henkilöitä, joilla ei ole käytännössä kuitenkaan suomen kielen tuntemusta eikä osaamista, ja tällä kiitettävällä todistuksella he ohittavat suomalaiset opiskelijat yhteishaussa. Elikkä ei se ole aivan oikein, että näistä kansanopistoista pääsee valmistumaan huonolla kielitaidolla, hyvällä todistuksella, ohittaa suomalaiset nuoret, jotka pyrkivät johonkin tekniikan aloille. Ymmärrän sen hyvin, että maahanmuuttajiakin saattaa kiinnostaa tekniikan ala.

Nyt samalla, kun te eriytätte tämän rahan, mielestäni tulee järjestää jonkinlainen tällainen tasokoe, tasomittari siihen, minkälaisia opiskelijoita sieltä valmistuu, kuka saa sen kiitettävän numeron esimerkiksi suomen kielestä tai ruotsin kielestä. Tällainen heikosti suomea puhuva opiskelija, maahanmuuttajataustainen opiskelija, saattaa rampauttaa yhden opettajan ja yhden opetusryhmän oppimisen erittäin heikolle tasolle. Jos opettaja joutuu koko ajan valvomaan yhden maahanmuuttajan perään, mitä se tekee, onko se ymmärtänyt ohjeet, eihän se riko itseänsä, vaarantaako työturvallisuuden, niin ehdottaisin, että tähän samaan syssyyn teette jonkin mittarin, millä mittaatte tämän opetuksen tasoa, mitä näissä annetaan. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Hopsu.

16.55 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyn koulutuksen valtionosuusrahoituksen erottamista omaksi kokonaisuudekseen vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmässä. Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen lisättäisiin 5 miljoonaa euroa rahoitusta vuositasolla.

Tämä on erittäin tervetullut esitys. Meillä oli valtiovarainvaliokunnan sivistysjaostossa tästä budjetin käsittelyn yhteydessä varsin yksimielinen ja selkeä näkemys. Tämä rahoitus oli jäänyt vuoden 2015 tasolle, jolloin opiskelijamäärät olivat noin 900 opiskelijaa, kun ne tällä hetkellä ovat kasvaneet 5 000 opiskelijaan ja rahoitustarve oli vuositasolla plus 7 miljoonaa tähän pohjaesitykseen. Eli erittäin tervetullut ja hyvä esitys.

Me tarvitsemme lisää työperäistä maahanmuuttoa, mutta samalla tarvitsemme tänne saapuvien ja täällä jo olevien ihmisten parempaa kotoutumista Suomeen. Erityisesti pitää tukea naisten pääsyä työn ja koulutuksen piiriin. Suomessa on noin 150 000 työikäistä ulkomaalaistaustaista naista, ja hieman alle puolella näistä naisista, 43 prosentilla, on korkeakoulututkinto. Siitä huolimatta yli puolella menee yli 15 vuotta siihen, että he saavat ensimmäisen työpaikan. Tässä ero on aivan hurja miehiin nähden, ja tätä varten tämmöisiä osallisuuteen keskittyviä, naisia integroivia koulutusmuotoja tarjotaan, ja tämä vapaan sivistystyön koulutusmuoto on sellainen, joka sopii myös perheellisille. Vapaan sivistystyön oppilaitoksien työ kotoutumisen edistämiseksi on äärimmäisen tärkeää, ja se ottaa koppia niistä maahanmuuttajista, joiden on vaikea muuten päästä osaksi yhteiskuntaa ja työelämää.

Tämä lakiesitys turvaa kuitenkin vain kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyn koulutuksen valtionosuusrahoituksen. Tulevaisuuden kannalta on iso haaste, miten kotoutumisajan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 96/2021 vp

ylittäneiden maahanmuuttajien osalta riittävä rahoitus varmistetaan. Kotoutumisjakson kesto ollaan lyhentämässä kolmesta vuodesta pääsääntöisesti kahteen vuoteen, ja Suomessa asuu kuitenkin iso joukko ihmisiä, joilla kielitaito on yhä jäänyt huonoksi ja tämä kotoutumisaika on jo mennyt ohi.

Ja edustaja Mäenpäälle pitää todeta, että vaikka kielitaito on heikko, niin silti opinnoissa saattaa olla osaamista hyvinkin paljon matemaattis-luonnontieteellisissä ja muissa oppiaineissa, ei se pelkkä kielitaito määritä sitä todistusarvosanaa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Mäenpää.

16.58 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Halusin vielä sanoa — jäi ehkä äsken sanomatta — että se, että me saadaan kotoutumaan yksi huonosti suomen kieltä taitava maahanmuuttaja ja hän kiitettävällä todistuksella menee ammattikouluun, saattaa syrjäyttää sieltä jonkun nuoren, jonka ainoa toivo on ollut päästä sinne linjalle. Se saattaa sitten aiheuttaa sen nuoren syrjäytymistä, kun hän ei ehkä saakaan sitä opiskelupaikkaa haluamaltaan linjalta. Elikkä tämä oli se asia, minkä halusin vielä tähdentää.

Mutta, edustaja Hopsu, olen opettajana toiminut, ja minä uskon, että nämä opiskeluaikaiset opettajakollegat ja muut tuskin ottaisivat minuun tästä asiasta yhteyttä, jos näillä heidän kielitaidottomilla opiskelijoillaan olisi kovin paljon matemaattisia tai muita tämmöisiä lahjakkuuksia. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ja ministeri Andersson, 2 minuuttia.

16.59 Opetusministeri Li Andersson: Arvoisa puhemies! Liittyen tähän edustaja Mäenpään puheenvuoroon myöskin voisi ehkä todeta näin, että syy, minkä takia me tarvitaan näitä panostuksia ja meidän pitää huolehtia siitä, että meillä on laadukasta kotoutumiskoulutusta tarjolla Suomessa, on juuri se, että me halutaan huolehtia siitä, että kaikki saisivat riittävän vahvan kielitaidon jo kotoutumiskoulutuksessa, jotta sitten pystyy myöskin pärjäämään jatko-opintojen aikana. Eli näen, että tämä panostus, mikä tässä tehdään, on hyvin linjassa sen kanssa, että me halutaan vahvistaa ja parantaa suomalaisen kotoutumiskoulutuksen laatua.

Ainakin itselleni on tullut paljon viestiä siitä, että tähän vapaan sivistystyön toimintaan kotoutumiskoulutuksen osalta ollaan oltu suhteellisen tyytyväisiä johtuen siitä, että siellä on tavallaan vahvaa jatkumoa, myöskin osaamista kotoutumiskoulutukseen liittyen ja että vapaan sivistystyön tiimoilta on onnistuttu tavoittamaan myöskin sellaisia kohderyhmiä, jotka ehkä muuten helposti ovat jääneet ikään kuin väliinputojaryhmiksi, mitä kielten opintoihin tulee, esimerkiksi naiset tai pitkillä hoivavapailla olleet henkilöt.

Henkilökohtaisesti myöskin kannan hieman huolta tästä esityksestä kotoutumisajan lyhentämisestä, koska siinäkin ollaan sen saman haasteen edessä, että se kotoutumisaikahan on se, jolloin henkilön pitäisi pystyä omaksumaan riittävän vahva kielitaito, jotta sitten pärjää myöhemmin omissa opinnoissaan esimerkiksi ammatillisella toisella asteella. Eli on erittäin tärkeätä, että tähän opetukseen ja opiskeluun liittyvät seikat huomioidaan, kun tehdään linjauksia kotoutumisen suhteen ja sen kehittämisestä.

Mitä tulee nuoriin ammatillisella toisella asteella, niin on myös syytä muistaa, että meilähän ei ole pulaa opiskelupaikoista toisella asteella. Eli sellaista tilannetta ei kyllä ole, että joku nuori Suomessa jäisi kokonaan ilman opiskelupaikkaa sen takia, että maahanmuutta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 96/2021 vp

jataustainen henkilö hakeutuu opiskelemaan toisella asteella [Puhemies koputtaa] saatuaan peruskoulun päättötodistuksen vapaan sivistystyön kautta.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Mäenpää.

17.01 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa puhemies! Vielä ministerille tästä toisen asteen opiskelupaikkojen riittävydestä. Onhan sellaisia tilanteita, että saattaa olla autotekniikka- tai autoasentajakoulutus, putkiasentajakoulutus tai sähköasentajakoulutus, joihinka on valtavasti imua tällä hetkellä hyvän palkan ja hyvän työllisyystilanteen takia, mutta jos tietylle linjalle tuleekin vapaan sivistystyön kautta esimerkiksi kiitettävillä papereilla viisi turvapaikanhakijana tai maahanmuuttajana Suomeen tullutta henkilöä, niin he käytännössä tiputtavat sieltä viisi heikointa todistusta pois, ja tällaisten henkilöiden lukio-opinnot tai joku muu, leipurilinja, eivät välttämättä sitten oikein hyvin toimi. Kyllä se vain aiheuttaa suomalaisissa syrjäytymistä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.